

HEADLINES

RADIO SHOW

TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE

with

DOVID LICHTENSTEIN

Adults at Risk

Show# 268 | April 13th 2020

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the Questions 1 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on Previous Shows

Show 267 – Coronavirus & Pesach

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Riddles

Dear Reb Ari and Reb Dovid

Thank you again for a wonderful program.

The answer to Riddle #268:

A Korban Olah is brought for sinful thoughts as per Vayikrah Rabba 7:3.

A Korban Chattas is brought for a sinful act.

The Gemarah (Nidda 31b) says that labor pains are due to the sin of Chava in Gan Eden.

So when a woman in childbirth vows not to become pregnant again, it is the result of the double sinful act of Chava (cf. Bereshis 3:6): 1. She saw that the fruit was good... 2. She ate of it and gave him to eat...

You can also explain that the thoughts before the vow is the "thought" and the vow itself is the "act."

Kind regards,

Levi Silman

Hi David,

After hearing 2 different approaches , Rabbi Weinberger and Rabbi Kaplan regarding whether the decline in “Yiddishe Hartz “ is due to תאות היצר or a lack of understanding depths of Emunah & פנימיות התורה.

I would like to humbly suggest a middle ground which can possibly satisfy both approaches.

The study of in depth Emuna & “finding g-d on your own is an age old debate.

אחרונים put out the outstanding שער היחוד, however later many of our great רבינו בחיי (from all courts) have discouraged this study for the masses.

I would suggest that this isn't Chas V'Shalom because they feel רבינו בחיי holy words aren't relevant to us anymore, but rather due to our weakened state our misinterpretation can turn us away from the truth.

The general public today is definitely lacking a simple understanding of the basic fundamentals of Emunah & therefore also lacking feeling in their Avodas Hashem.

In light of what Rabbi Weinberger is suggesting, the study of פנימיות התורה, perhaps we can try to implement on a simpler level the basic fundamentals of "Emunah Pshuta" where everyone can gain a strong understanding of י"ג עיקרים.

Those that seek more should do so והמוסיף יוסיף בביקוש האמת.

In short I think that by simply infusing כלל ישראל with a deeper simple understanding of Emunah Pshuta ta we can all be raised in our Avodas Hashem.

I think this is the magic that we are missing & and the possible reasoning "this used to work for the old דורות but now we need change" - perhaps the old דורות simply were stronger in Emunah Pshuta - and with that simple edition we can be כאבות אבותינו.

Emunah Pshuta doesn't just mean belief without understanding but rather, understanding of the simple Emunah fundamentals & therefore not necessarily have the need to "explore freely" the depths of Emunah and Yichud Hashem.

Thanks

Jack Braun

Show Suggestions

Hello Rabbi Lichtenstein,

I listen to your podcast every week and I am a huge fan! Thank you for all the wonderful content you produce, it's truly a gift for all Klal Yisroel.

I was wondering if you can do an episode on Geula and Moshiach especially considering all the dramatic changes the world is and has been going through the last few months. It would be amazing to interview different Rabbonim from different communities and hear the differences of opinion in Halacha (Rambam Melochim 11&12) and Hashkafa on the topic.

Thanks so much and Hatzlacha in your holy work,

Yaakov Cahnman

Hi Reb Dovid,

Yaasher Koach for all your amazing shows. I'm a very big fan of them...

I came up with a few suggestions for future speakers and topics that i think the public will enjoy.

The first is Rabbi Alexander Hool. He grew up in England, learnt in Gateshead Yeshivah for many years under Rav Avrohom Gurwitz Shlita and then moved to Eretz Yisroel where he has been learning, in Ponevezh Yeshivah and Kollel, for over twenty-five years. He's authored Seforim on Inyanei Techieles, as well as many history related Seforim. His most popular one is a Sefer called "Searching for Sinai", where he develops his theory about the location of Har Sinai. Think it will be very Shayech for a show around the week of Shavous. You can google him to find out for about him.

(I also recall seeing last year a whole article in the Ami magazine on this topic... I think it was written by one of their main editors/contributors, where he has a different theory about the location for the mountain - so I think it could be a good debate to have on the show... . He can also be brought on to discuss other areas of Jewish history or the Techeiles controversy etc.

Reb Ronnie Halibard from Ramat Beit Shemesh who runs 'Jewish History in a Flash' and flies around the world educating people on such topics, I think can also do well on such topics..

Another big Talmid Chochom to bring on is Rav Shraga Kallus Shlita, originally from Flatbush. He heads the prestigious Kollelim of Machon Hora'ah I'Rabbanim and the "Second-Seder Kollel," which counts over 150 Avreichim focused on Halachah L'Maaseh. He is the Rav of Kehillas Imrei Phi, and a Rebbi in Yeshivas Torah Ore, Yeshivas Aderes HaTorah and Yeshivas Beis Yisroel. He also gives Shiurim in various seminaries around Eretz Yisroel. You can find out more about him on his website ateresshalom.com or on TorahAnytime where he has over 1000 shiurim. He can speak very well on Inyanim such as Chashivus HaTorah or any other Hashkafic or Halachik topic relevant to the show. He's very popular and I think is very Kedai to try and get him on. He can be contacted on rabbikallus@gmail.com.

Yaasher koach again for all your great work.

Moishe Aharon Berlin

Melbourne, Australia

Rabbi Weinberger

תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד א

אמר ריש לקיש: מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת וגו' - אמונת - זה סדר זרעים, עתיך - זה סדר מועד, חסן - זה סדר נשים, ישועות - זה סדר נזיקין, חכמת - זה סדר קדשים, ודעת - זה סדר טהרות. ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו. אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר? ואפילו הכי: אי יראת ה' היא אוצרו - אין, אי לא - לא. משל לאדם שאמר לשלוחו: העלה לי כור חיטין לעלייה. הלך והעלה לו. אמר לו: עירבת לי בהן קב חומטון? אמר לו: לאו. אמר לו: מוטב אם לא העלית.

דרך עץ חיים

הנה על כן חוב הוא מוטל על האדם לשים עצמו להתבונן, כי אם אינו מתבונן ומחשב, הנה לא תבוא חכמה לבקש אותו, ונשאר בחושך בלא ידיעה, והולך בדרכי ההבל ובאפילה, וסוף דבר יתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא, על שלא נשתמש מן החכמה ומן הכח אשר הטביע בו לעשותו חיל. זה ודאי פיתוי היצר, הסיטרא - אחרא, אשר ישתדל בכל עוז להפילו בזה ובבא, כי כבר ידע אם נפל בזה מעט נשאר לו לשוב ולהתקומם, כי ידיעת האמת מחזקת הנשמה ומרחקת ממנה היצר ודאי, ואין דבר מחליש הנשמה לפני היצר כחסרון הידיעה; ואם היתה הידיעה רחבה ועומדת על לב בני האדם לא היו חוטאים לעולם, אך לא היה אפילו היצר קרוב אליהם ושולט עליהם, כמו שאינו שולט במלאכים ולהיות שהקדוש ברוך הוא רצה שהאדם יהיה בעל יצר שיוכל להיות מנוצח או נוצח בשיקול אחד, לכן שם בהם הידיעה, אך סגורה כגחלת, ושתוכל להתפשט כשלהבת, והבחירה ביד האדם. וחכמינו, זכרונם לברכה, אמרו (בבא בתרא ע"ב): "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" (במדבר כא כז), "המושלים" - אלו המושלים ביצרם, "בואו חשבון" - בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, כי מי שאינו מושל ביצרו, לא ישים עצמו לזה לעולם, אך המושלים ביצרם הם יעשו את הדבר הזה וילמדוהו לאחרים לעשות אותו. הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש: מה הוא? ולמה בא לעולם? או מה מבקש ממנו מלך המלכים, הקדוש ברוך הוא? ומה יהיה סוף כל עניניו? זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי, ויבקש בלבבו: מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם? מה עשה משה רבינו, עליו השלום? מה עשה דוד, משיח ה', וכל הגדולים אשר היו לפנינו? ויעלה בשכלו, מה טוב לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו! אז יתורו מחשבותיו לדעת, באיזה מצב הוא נמצא ועומד, לפי הנרצה בדרך אשר דרכו אנשי השם אלה אשר מעולם המה ואם אין? ואם רב ממנו כח היצר ולא יכול לדין עם שתקיף ממנו? הן לזאת חרד היה וצווח ככרוכי הקדוש רבי שמעון בן יוחאי בתיקוניו תיקון עשירי, וזה לשונו: ווי לון לבני נשא דקודשא בריך הוא אסיר עמהון בגלותא, "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" - אלא איש לדרכו פנו בעסקין דלהון בארחין דלהון. כלל

הדברים: האדם שאינו חושב על זה קשה לו מאוד מאוד להגיע אל השלימות, והאדם החושב על זה קרוב אליה מאוד. והחכמים הולכים הלוך וחשוב תמיד, לא יפנו דעתם מזאת, ולכן יצליחו בכל מעשיהם, אך הממעייט לא ימעייט מלהיות לו קביעות זמן לפחות לשים אל לבו אם מעט ואם הרבה, כי אז יצליח את דרכיו ואז ישכיל.

Rabbi Kaplan

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף יג עמוד ב

אין אפטרופוס לעריות.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יד

בענין הליכה בסאבוויי ובבאסעס בשעה שא"א ליזהר מנגיעה ודחיפה בנשים מצד הדוחק י' מנ"א תש"כ. מע"כ ידידי מו"ה יעקב שאטטען שליט"א.

בדבר הליכה בסאבוויי ובבאסעס בזמן שהולכים בני אדם לעבודתם שנמצאים שם אנשים ונשים דחופים זה בזה, שקשה מליזהר מנגיעה ודחיפה בנשים אם מותר אז ללכת בשעות אלו שם. הנה מצד הנגיעה ודחיפה בנשים אז ליכא שום איסור משום דאין זה דרך תאוה וחבה, וכל איסור נגיעה בעריות הוא אף להרמב"ם שסובר שהוא בלאו דלא תקרבו דאורייתא דוקא דרך תאוה כמפורש בדבריו ריש פכ"א מאי"ב, ומשמע שבלא דרך תאוה ליכא אף איסור מדרבנן שלא הזכיר זה, ומפורש כן בש"ך יו"ד סימן קנ"ז סק"י שהרי כתב הש"ך ראה ממה שמצינו שהאמוראים היו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחיותיהם. ומש"כ הש"ך /יו"ד/ בסימן קצ"ה סק"כ במשמוש הדפק באשתו נדה שכיון דאינו דרך חיבת ביאה שליכא איסור דאורייתא אף להרמב"ם מותר לבעלה רק במקום סכנה ובליכא סכנה אסור לבעלה למשמש הדפק כשהיא נדה אינו מצד איסור קריבה דאיכא בכל העריות אלא מצד דיני התרחקות בין הבעל לאשתו בימי נדותה שאסרו מדרבנן. ומוכרח זה שם גופיה דהרי כתב שם שהמנהג פשוט שרופאים ישראלים ממשמשים הדפק של אשה אפילו אשת איש או נכרית, ואם היה איסור קריבה אף בלא דרך תאוה אף רק מדרבנן היה אסור להם שלא במקום סכנה, ואף שמצינו דברים שאסרו רבנן והתירו במקום חולי אף בלא סכנה כהא /כתובות דף ס' /דר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת משום דיונק מפרק כלאחר יד הוא שאסור רק מדרבנן ובמקום צערא לא גזרו רבנן ואיירי בליכא סכנה כמפורש שם בתוס' עיין שם, וכן מותר אף חולה שאין בו סכנה לאכול בט' באב משום שבמקום חולי לא גזרו רבנן כדאיתא בש"ע /או"ח/ סימן תקנ"ד סעיף ו' וכתב הט"ז דהוא אף שברור שאין בו סכנה, ועיין בהגר"א סק"ט שהסכים לזה והביא ראה ממה שהתירו נעילת הסנדל וסיכה ביו"כ לחולה שאין בו סכנה, מ"מ לא כל איסור דרבנן שוין ויש שאסרו אף לחולה כשליכא סכנה. עיין בר"ן ע"ז דף כ"ז באיסורי אכילה מדרבנן כחמץ שעבר עליו הפסח וכלאי הכרם בחו"ל וגבינה של עכו"ם וסתם יינם וכדומה שאסרו בליכא סכנה, ובשולי עכו"ם התירו לחולה אף שליכא סכנה, והר"ן עצמו מסתפק שמא גם ליהנות באה"נ של דבריהם אסרו בלא סכנה ומי"א הביא דמתרפאין בהנאה אף כדרך הנאתן מאה"נ דרבנן, ופסק כן הרמ"א /יו"ד/ בסימן קנ"ה סעיף ג' דלרפאות בהנאה מאה"נ דרבנן מותר ולאכול ולשתות אסור עיין שם ולכן כ"ש שלא היו מתירין איסור דרבנן דקריבה לעריות בשביל להתרפאות בחולה שאין בה סכנה שאיסורי ערוה חמור מאיסורי אכילה לענין רפואה ולכן צריך לומר שבלא דרך תאוה לא אסרו כלל דלא נחשב זה קריבה לגילוי ערוה כלל משום שהנגיעה שלא לתאוה וחבה לא יביא כלל לגילוי ערוה והאיסור נאמר לא תקרבו לגלות ערוה שפירושו כתב הרמב"ם כלומר

לא תקרבו לדברים המביאין לידי גילוי ערוה ולא ראו צורך לאסור זה כלל אף מדרבנן.

ועוד ראה מעכו"ם שמותר לרופאים ישראלים למשמש בדפק וכל הנגיעות ומיני משמושים כדכתב שם /יו"ד סי' קצ"ה סק"כ/ הש"ך שהוא רק בשביל הרוחת ממון שלא שייך להתיר איסור אף דרבנן אף אלו שהתירו במקום חולי, והא לא איירי ביש חשש איבה דהא כתב הש"ך דאף ביש שם רופאים אחרים נכרים נוהגין היתר, אלא ודאי שסובר הש"ך שליכא איסור קריבה שלא בדרך תאוה אף לא מדרבנן, ורק באשתו נדה אסור מצד דיני התרחקות. וניחא מה שאיתא בפ"ת /יו"ד סי' קצ"ה/ סק"ז בשם ספר מקור חיים שיניח בעלה בגד על הדפק ויהיה מותר למששה, דכיון שהאיסור הוא מצד דיני התרחקות מותר בשינוי הנחת בגד שאיכא היכר.

והנה בתורת השלמים /יו"ד סי' קצ"ה/ ס"ק ט"ו דחה דברי הש"ך דלרמב"ם שאסור מדאורייתא כל שנהנה מנגיעתה בקירוב בשר אפשר דאסור למשש לה הדפק דקרוב הדבר לבוא לידי איסור דאורייתא, ומה שרופאים ממשמים דפק של א"א ונכרית הוא משום דאין לבו גס באשה אחרת עיין שם, ומשמע שאסור מצד איסור קריבה דאם מצד התרחקות לא היה מחלק בין שיטת הרמב"ם דאוסר קריבה מדאורייתא ובין שיטת הרמב"ן דהוא רק מדרבנן דהא גם להרמב"ן איכא איסור התרחקות בנדה לבעלה, ולכן שפיר דחה דבריו בסד"ט /יו"ד סי' קצ"ה/ ס"ק כ"ד וכתב אין בדבריו ממש דרק במה שאסרו משום הרגל דבר וחייבו התרחקות שייך לחלק בין אשתו נדה דלבו גס בה לאשה דעלמא אבל מה שאסור משום קריבות ודאי חמירא א"א מאשתו נדה, וכן הקשה עליו גם בהג"ה מר' שלמה הכהן במחצית השקל עיין שם. ואף שרהיטת לשונם משמע שאיסור דרבנן מיהא איכא, פשוט שליכא שום איסור מאותה הראיה עצמה שהרופאים ממשמים בא"א ובנכרית אף בלא סכנה ואף ביש רופאים אחרים שהם נכרים, ואף מרופאים נכרים הרי יש לאסור מצד האשה הישראלית דבלאו דלא תקרבו וכן אם אסרו מדרבנן הוא אסור להאשה כמו להאיש, אלא ודאי שבלא דרך תאוה ליכא איסור אף לא מדרבנן.

וכוונת תוה"ש נראה דבא לתרץ שיטת הב"י דלהרמב"ם אוסר למשמש הדפק באשתו נדה משום אביזרא דג"ע ולהרמב"ן מתיר, משום דבאשתו נדה קרוב הדבר שכיון שלבו גס בה שנהנה מנגיעתה כשימשש לה הדפק, אף שהתחלתו למשש לא היה לשם תאוה והנאה אבל קרוב שיבוא לזה ולכן יעבור בלאו אבל בנשים דעלמא אף שחמורות לענין איסור דלא תקרבו אבל הא הוא שלא לכוונת הנאה וחבה ולא יבוא מזה לידי כוונת הנאה וחבה כיון שלא גס בה לכן מותר גם לכתחלה, אבל לרמב"ן שאף נגיעה לכוונת הנאה וחבה הוא רק דרבנן שרי משום פ"נ. ואולי זהו כוונת הגהת ר' שלמה הכהן בסופו עיין שם אבל הוא כתב דאף לתוה"ש הוא רק מדרבנן ואין לאסור במקום סכנה, ולמה שבארתי הוא מדאורייתא לדידיה שבאשתו יש להחשיב גם זה קריבה לג"ע. ונמצא שאף להתוה"ש ליכא לאחרים שום איסור בנגיעה שלא בדרך תאוה וחבה אף לא מדרבנן.

ונראה דהב"ש סימן כ' סק"א שהביא מתשובת הרמב"ן דאף שלא בדרך חבה אסור להרמב"ם מדאו' והוא סובר דאסור מדרבנן ולדבריו הוא מש"כ הב"י /יו"ד סי' קצ"ה/ לענין משמוש הדפק לבעלה כשהיא נדה עיין שם, נמי הוא רק לבעלה שסובר כדבארתי בכוונת תוה"ש שמתרץ דברי הב"י, ומוכרח כן מהא דלרופאים אחרים מתיר גם הב"י. ואף שלא משמע כן לשון הב"ש דלא הזכיר שם שאירי בבעל לאשתו נדה ובש"ע הא איירי בכל עריות, מ"מ

מוכרחין לומר דמש"כ וכתב בתשובה אפילו אם אינו עושה דרך חבה עד והש"ך השיג עליו בחנם הוא ענין אחר המסתעף מזה, ולא קאי על עריות דש"ע אלא באשתו נדה וסובר כדבארתי לתוה"ש.

עכ"פ לדינא בנשים אחרות אף בא"א ונדות ונכריות ליכא איסור שלא בדרך תאוה לכו"ע, ולכן לא שייך לחוש מללכת בסאבוויי ובאסעס בשעת הליכה לעבודה שדחוקים ודחופים אנשים ונשים אף שלא יוכל ליזהר מנגיעה ודחיפה בנשים, דהנגיעה בלא מתכוין מחמת שא"א לו ליזהר אין זה דרך תאוה וחבה. ובאם הולך שם גם עם אשתו נדה ויהיה באופן שלא יהיה אפשר ליזהר מליגע בה, אף שלא מצוי זה דהא יכולה לעמוד במקום אחר, אבל אם יזדמן כן, תליא לכאורה במחלוקת הש"ך עם הב"י לפי' תוה"ש והב"ש לפ"מ שבארתי, דלהש"ך אין לאסור כיון שאינו דרך תאוה, ומצד התרחקות נמי לא שייך לאסור, שלא נאסרו אלא דברים שעושין כהרגלם שלא ישכחו שהיא נדה ויעשו כהרגלם גם בתשמיש, וזה ליכא בסאבוויי ובאסעס שאין זה כהרגל הוא עם אשתו אלא כהרגלם עם כל בנ"א. ולהב"י יש לכאורה לאסור דמצד שגס בה קרוב שיהנה מנגיעתו בה אף שתהיה שלא במתכוין. אבל מסתבר שבנגיעה שלא במתכוין אף באשתו לא שייך לחוש שיבוא ליהנות מנגיעה זו, דרק למשש הדפק שבמתכוין נוגע בה אף שהוא לכוונת היתר לידיעתו לרפאותה סובר הב"י שקרוב הדבר שיבוא גם ליהנות מזה. וכ"ש שאין לחוש בנגיעה מחמת דוחק רבוי בנ"א שאין שם המקום לחשוב ליהנות מזה, שלכן אף להב"י אין לחוש אף כשיזדמן כן גם באשתו נדה.

וכן ליכא איסור מהאי טעמא גם לישיב אצל אשה כשליכא מקום אחר דג"כ אין זה דרך תאוה וחבה. ועם אשתו נדה כשצריכין לישיב דחוקים יש אולי לאסור להב"י, אבל כיון שרוב האחרונים משמע שסברי כהש"ך, וגם להב"י אין ברור לאיסור דאפשר שאף בישיבה סמוכים אין לחוש לכוונת הנאה לכן אין לאסור.

אבל אם יודע שהוא יבוא לידי הרהור יש לו למנוע מללכת אז אם אין נחוץ לו, ואם מוכרח לילך אז ג"כ לעבודתו אין לאסור לו אף בכה"ג, ויתחזק להסיח דעתו מהן ולהרהר בדברי תורה כעצת הרמב"ם שם הי"ט וע"ז יוכל לסמוך ולילך לעבודתו. ואם יודע שטבעו רע ויבוא מזה לידי קישוי אבר אסור לו לילך אז גם לעבודתו. אבל ח"ו לאדם להיות כן דבא זה מבטלה כדאיתא בכתובות דף נ"ט על האשה וה"ה על האיש וצריך לעסוק בתורה ובמלאכה ולא יהיה כך.

ובדבר לעשות מנין מיוחד ביום טוב בבקר שיבואו אגב אז אנשים להתפלל ולהזכיר נשמות וילכו אח"כ לעבודתם ויחללו יום טוב, איני רואה בזה איסור מסייע ידי עוברי עבירה, כי אם לא יהיה מנין נמי לא ימנעו מלילך לעבודתם כמו שלא נמנעו מאיסור החמור דשבת וי"ט, וא"כ אין בזה שום סיוע לעבירה דחלול יום טוב. יידו, משה פיינשטיין

רש"י ויקרא פרשת קדושים פרק יט פסוק ב

אמו ואביו תיראו - כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים:

ואברתם מהרה (יא, יז) תאבדו את המהירות הפיזיות והמהומה, תכוונו את מעשיכם במתינות ביישוב הדעת ובשלוות הנפש. (בעש"ט הקדוש).

תלמוד בבלי מסכת כריתות דף ו עמוד ב

א"ר חנא בר בזא א"ר שמעון חסידא: כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטרת. אביי אמר, מהכא: ואגודתו על ארץ יסדה.

דעת תורה פרשת ויחי

כלי חמס מכרותיהם (מט, ה). וברש"י: אומנות זו של רציחה חמס הוא בידכם מברכת עשו היא זו אומנות שלו היא ואתם חמסתם אותה הימנו. הנה ביקר את שמעון ולוי על מדת אפם ועברתם כי הנן יתר על המדה, ומלבד זה הנה תבע אותם על חמס שבידיהם, על אומנות הרציחה שבידם שאינה משלהם כי גנובה היא אתם, ואם כן הרי אינם מקוריים, אינם עצמיים, מדות חקויות אתם, תביעה מיוחדת בעצם מציאות האדם.

יתבונן האדם בכחותיו ויראה כמה מהם לקוחים וחקויים מזולתו, האדם בטבעו מחקה הוא את סביבתו, ואיש משכיל יוכל לראות כי יש וכל רכוש מדותיו מאחרים הם, מדות הכי נעלות, טובות בתכלית, והן לא שלו הנן.

פעם התודעתי עם איש אחד, ובשוחחי עמו, ובראותי כל תנועותיו, נזכרתי על איש אחר אשר יש לו ג"כ אותן התנועות עצמן. אז שאלתי אותו אם מכיר הוא את אותו האיש, וענה לי, ודאי! עם האיש ההוא אני כאחים ממש, אין קירבה יותר גדולה מאשר בין שנינו, גשתוממתי על הדבר ואמרתי לעצמי כי עכשיו אני כבר מכיר ויודע עד כמה יש לאדם בקרבו כוחות ואינן של עצמו, ויש גם כי כל כולו יהיה משל אחרים, ומעצמו לא ירכש אף כל דהו, כולו חמס וגזילה. גורא ומבהיל.

אגיד לכם שני דברים בביאור הפרשיות. רש"י מביא בתחילת פרשת שמות: להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים. והנה לכאורה דומה לנו שהוא רק משל ומליצה בעלמא לדמותן לכוכבים, אבל ממה שמצינו בטעם מנין של י"ב שבטים שהוא נגד י"ב מזלות, הרי שהדמיון לכוכבים הוא אמנם בדיוק, כי כן היא המציאות, שבטים הם ככוכבים ממש, והוא סוד.

במקום אחר כבר דיברנו בארוכה על מה שמצינו אמרם ז"ל (במ"ר ב, ט) בענין הדגלים שהיו סדורים לד' רוחות העולם, דגל יהודה במזרח ושל ראובן בדרום ושל אפרים במערב ושל דן בצפון. שהיה הסדור הזה במכוון גדול מגיע עד כסא הכבוד בסיבוב ד' החיות הקודש, ובמדרש שם אמרו גם טעמים על כל אחד ואחד, אמר הקב"ה למשה מזרח שממנו אור יוצא לעולם יהיה כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה וכו' דרום טללי ברכה וגשמי ברכה יוצאין ממנו לעולם יהיה כנגדו שבט ראובן שהוא בעל תשובה וכו' מערב אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום וכנגדן אפרים ובנימין ומנשה וכו' צפון משם החושך יוצא לעולם וכנגדן שבט דן וכו' עיי"ש, הנה כי רוחות העולם לכל אחד יש משום סוד, לכל אחד יש סגולה מיוחדת, מה שיוצא מן המזרח לא יצא מן המערב, מפני מה באמת כל מיני מגדים וכל ברכה באים דוקא מן רוח דרומית, לא דבר מקרה הוא, מפני מה כל דבר רע ח"ו בא תמיד מן הצפון, איש משכיל הלא בין יבין כי לא דבר פשוט הוא, ועל זה נאמר (משלי ג, יט) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, סודות גדולים נמצאים בכל הענינים, כל אלה הסגולות השונות תלויות דוקא בשינוי הרוחות, כל רוח ורוח יש לו טבעו וסגולותיו המיוחדות דוקא לו, ואם תשאל איך זה? זה לא נפקא מיניה כלל, כשאנו רואים איזה דבר מציאותי, הנה עצם המציאות, עצם ההויה זהו סוד, בין אם נשכיל על מהלכה, בין אם לא נשיג מהלכה וסגולותיה, אבל כן היא המציאות.

כשישאלך אדם מדוע זה הלחם משביע רעב, הלא ענה תענהו כי כן הוא הדבר והוא סוד, ואם ישיב לך ע"ז מדוע תקראנו בשם סוד, והלא חכמי הטבע כבר הגדירו כחות הלחם למיניהם, כי יש בו כחות אלה או אחרים, כחות מיוחדים מסוגלים לסעוד את האדם, הנה אמנם כן הוא, חכמי הטבע חדרו בנתוח כל כחותיהם למיניהם, אבל סוכ"ס מדוע הוא כי כל הכחות האלה הנם דוקא בלחם ולא בזולתם, הנה זה הוא אשר אנו קוראים בשם סוד, היינו כי כן חקק הכל יכול ית', וחלק ברצונו ית' מציאות לכל אחד, והוא הוא אשר בשם סוד יקרא. כלל זה יהיה בידך, לעולם אל תתבלבל משום דבר כשלא תשיג כל טיבה, ואדרבה תכלית הידיעה איידיעה, הדבר כמו שהוא, עצם המציאות, הנה זה הוא זה, והוא אמנם סוד הדבר.

כשהנך רואה כי כל הברכות מוצאם מדרום וכל הרעות ח"ו מצפון תבואנה הנה מהעובדה עצמה כמו שהיא תשכיל ותבין כי כן הוא הדבר, ואין כל שאלה, כי זה הוא זה; כן הוא בדוקא ולא אחרת, הן הן המציאויות, והוא ית' כן אמר ונעשה רצונו, והוא הוא סוד.

ושם במדרש (ז) אמרו עוד. הה"ד (איוב לו) אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק, בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה אותם דגלים וכו' כבר יש להם טכסים מיעקב אביהם כמו שטענו אותו והקיפו את מטתו כך יקיפו את המשכן וכו' אמר להם יעקב בני יהודה יששכר וזבולון יטענו מטתי מן המזרח וכו' כשם שצויתי אתכם האלהים עתיד להשרות אתכם דגלים, ועיי"ש. לא דמיון בעלמא הוא סדר נשיאת המטה לסדר נשיאת המשכן, וכבר אמרו שם במדרש: „אמר ליה הקב"ה משה מה איכפת לך אין צריכין לך מעצמן הן מכירין דירתן". הנה סדר הרוחות בקביעות הוא להן, אלה הרוחות דוקא, מתאימים לאלה השבטים בדוקא, דירתן הן לשעה ולדורות, סוד הוא בבריאה, והוא סוד השבטים. והנה יסוד השבטים הוא כי עמהם הכל נגמר, בכח כבר היה הכל אצל האבות אברהם יצחק ויעקב, ובביאתם של השבטים הכל נשלם, מלכות, כהונה, ארץ ישראל, עד סדור חלקיה לכל שבט ושבט, גם המשכן גם בית עולמים, גם הסנהדרין בלשכת הגזית, עם השבטים נגמרו הדברים, אלה הענינים וענין השבטים ענינים משותפים הם, אחד משלים את רעהו, כמו שאין שלמות ישראל בלי כהונה, בלי מלכות, בלי ארץ ישראל, כן אין כהונה, מלכות, וארץ ישראל בלי ישראל, כשנשלם עם ישראל, הגאולה הנה באה, בהיות השבטים כולם נשלמו, השבטים הם אשר זכו אותם, ואותם אלה הדברים, אותם אשר זכו וכל העתיד להם, הם הם אשר סדרם וקבעם אביהם יעקב, אמנם כן, בנשיאת המטה נקבע לדורות נשיאת המשכן, הן אחת, סופו בתחילתו נשמר. יעקב אביהם ידע סוד כל אחד ואחד מהשבטים, סגולתו של כל אחד ואחד, בנבואתו ידע זכית כל אחד ואחד, ובהן הוא **אשר** בירך אותם, לכל אחד ואחד נתן ברכתו העתידה להיות, זהו הוראת הענין **אשר** נאמר איש **אשר** **בברכתו** ברך אותם, וכמו שהגדנו כבר למעלה בסוד ברכות, שאינו כלל ענין של „חלוקת מתנות" בעלמא, אלא כי יש סדר ומהלך לברכות, מעולם לא תבואנה אלא לראוים ומיוחדים להן, ומה שראוי ומיוחד לכל אחד הוא אשר ניבא להם אביהם, והוא הוא אשר חלק להם ובירכם. ועוד דבר. מצינו כמה פעמים מאמרו של רבי שיש קונה עולמו בשעה אחת, ואחד מהם איתא בגמ' ע"ז יז. במעשה דר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה, פעם אחת וכו' אמר אץ הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא וכו' בכח רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת. הנה שעה אחת לאו דוקא שעה, אלא הכוונה היא בפרט אחד, תוך פעולה אחת, הנה ברגע אחת קונה האדם עולמו שלו, וניקח למשל אשר מספרים חז"ל (עיין פתיחתא דאיכ"ר כד, ועוד) שנשעה שחרב בית המקדש בא אברהם לפני הקב"ה פתח ואמר וכו' פתח יצחק ואמר וכו' פתח יעקב ואמר וכו' פתח משה ואמר וכו' באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה וכו' יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי והוקשה עלי הדבר עד מאוד וכו' וסבלתי וכו' וריחמתי

על אחותי וכו' ומסרתי לאחותי כל הסימנין וכו' ואתה מלך חי וקיים רחמן מפני מה וכו' מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה אמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן וכו' וכתוב ויש תקוה לאחריהן נאם ה' ושבנו בנים לגבולם. וזה אמנם נורא מאוד, כי האבות כולם וגם משה רבנו לא נצחו בכל טענותיהם לפני הקב"ה, ורחל היא אשר קפצה לפני הקב"ה ונצחה, הוא הדבר אשר אמרו יש קונה עולמו בשעה אחת. וזהו הענין אשר הכל נשלם אצל השבטים, בתכלית השלמות, במעשה אחד זכה כל אחד ואחד חלקו, בפעולה אחת עושים מהפכה בעולמות שלמים, בפעולה אחת קונים כל העתיד עד האחרית, השבטים במעשיהם זכו וקנו, ומשלהם הוא אשר נתן להם אביהם, וכל כולם תמה ונשלמה אצלם בתכלית השלמות. זהו אשר רציתי להקדים לכם דברים אשר בהם יבוארו לכם דברי רש"י בפרשה זו.

רש"י הירש פרשת לך לך פרק יד פסוק א

הרי לפנינו הסיפור ההיסטורי הראשון על מלכים ומלחמותיהם. נתבונן במציאות, המתוארת כאן - למען ניטיב להבין את תפקידו של אברהם ועמו.

השיטה שהחלה עם נמרוד הקדימה להבשיל פרי. הן דור הפלגה היה בימי נעוריו של אברהם. אז מינה נמרוד את עצמו למלך. אמנם, הוא עצמו איננו קרוי מלך, אך הוא נהג בטכסיסי מלכות: "ותהי ראשית ממלכתו" וגו' (בראשית י, י). וזו היתה שיטתו: הוא ניצל לרעה את כוחות האומה - לצורך מטרותיו שלו; והוא הקריב את אושר הפרט - על מזבח הכבוד הלאומי. שיטה זו כבר היתה כאן מפותחת מאד. אין כאן תולדות האומות, אלא דברי ימי המלכים. ובכיכר הירדן הקטנה שלטו חמשה מלכים! הרי כאן ראשית המלכות. לכל עיר - מלך משלה. וכן אתה מוצא לאחר מכן בימי יהושע בן נון: שלושים ואחד מלכים בארץ ישראל הקטנה! המלכים האחרים היו חשובים יותר, והם שלטו על ארצות ומחוזות; כך - מלך שנער - בבל, מלך עילם - מדי וגם מלך גויים, ששמה מעיד על גויים רבים. הארצות הידועות יותר - בבל ומדי - רחוקות שתיהן מארץ ישראל; ואף על פי כן היו מלכי ארץ ישראל משועבדים לכדרלעומר במשך שנים עשרה שנה. כדרלעומר כבר היה מלך מלכים.

כבר עמדנו על הוראת שורש "מלך" - על פי קרבת המלה עם "מלק" ו"נמלך" בארמית: המלך הוא "ראש" לבני עמו ודואג את דאגותיהם (ראה לעיל י, י); ועל פי זה נסינו להבין את המושג היהודי של המלכות. נראה עתה, איך התפתחו הדברים במציאות - בערי הכיכר העשירות. כל עיר היתה זקוקה למלך משלה. ייתכן, שהשפע והעושר גרמו לכך. יש אומה המתרשלת לחשוב, והיא מטילה את דאגותיה על ראש המלך; דבר זה מצוי בייחוד - אם היחידים טרודים בדאגתם לעצמם. אומה הרודפת נוחיות ועושר ומתעלמת מצרכי הכלל, תוותר ברצון על זכויות וממון - ובלבד שתהיה "פטורה מלחשוב". זאת ועוד: קשה להיות מלך על עם עני. מי שאין לו כלום בהווה וסיכויים מועטים נשקפים לו לעתיד - קשה להפחידו וקשה לפתותו. כך נבין, שכל עיר קטנה בכיכר העשירה היה לה מלך

משלה; כך פטרו את עצמם מעול המחשבה והדאגה לצרכי הכלל. ומאידך, גם מלכים אלה היו משועבדים למלך עז מן החוץ - כולם "עבדי עבדים", כחזונו של נח על עם בני חם! ברצון נתנו מס שנתי כדי לקנות בו השקט ובטחון - ובלבד שיוכלו לאכול ולשתות ולנהוג בגינוני מלכות.

גם מבחינה אחרת יש חשיבות למאורע הזה, וכבר העירו על כך חכמינו: בדף הראשון של ההיסטוריה המדינית נזכרו ארבע מלכויות; וכן אתה מוצא לאחר מכן - במהלך הכללי של ההיסטוריה העולמית: אף היא מתחלקת לארבע מלכויות; וסופן שייפלו בידי המלך המשיח, המנצח בעוז ה'. לפחות שני שמות של ארבע מלכויות העולם נזכרו בפרשה זו: בבל (שנער) ומדי (עילם). אמור מעתה: כבר בתקופה הקדומה ביותר היו שני אלה עורכים מסעות כיבוש לארץ ישראל וסביבותיה; וארץ ישראל נכבשה בידיהם כבר אז (עי' בראשית רבה מב, ב).

אמת כללית נודעה כאן לאברהם אבינו: השפע מביא שעבוד לאומות - כלפי פנים וכלפי חוץ. לכל אומה הרי הוא אומר: אל תקרא "חרות", אלא "חרות", אין חרות פנימית וחיצונית אלא תחת שלטון החוק המוסרי (עי' לעיל ט, כז). אולם, עובדה נוספת נודעה כאן לאברהם, והיא נוגעת לעמו בייחוד. הארץ שדר בה הובטחה לעמו; והנסיין הראשון שנתנסה בו עליה היה: רעב, והנסיין השני: מלחמה! אין הארץ משפיעה בעצם טבעה - לא שגשוג טבעי ולא עצמאות מדינית. משתי הבחינות האלה הרי היא הניגוד הגמור למצרים. יבול ארצה תלוי ברחמי שמים; ומצבה המדיני גרם לה, שלא יכלה לעמוד בפני כל כובש. ארץ ישראל כשהיא לעצמה מופקרת לרעב ולתלות מדינית. ארץ ישראל היא "בטבור הארץ", היא מקום המפגש של אירופה, אסיה ואפריקה; וכל המלחמות הגדולות שזעזעו את העולם פגעו בה פגיעות קשות. ודוקא משום כך היא נבחרה. אילו זכו ישראל, היו בונים חיי קודש בארץ הזאת; כובש לא היה מעז לקרב לגבולם; שלוש פעמים בשנה היו גבולות הארץ מופקרים לכל אויב - אך איש לא היה חומד את ארצם; כל מלכויות העולם היו נלחמות זו בזו ועוברות על פני הארץ; אך חרב לא היתה עוברת בארצם (עי' ויקרא כו, ו) - הפורחת מכל ומחוסרת מגן מכל; וכל אומות העולם היו רואות עין בעין: "ה' שמה!" אלהים משגב לציון, ישועתו היא חומות וחל: "אלהים בארמנותיה נודע למשגב" (תהלים מח, ד), "ישועה ישית חומות וחל" (ישעיה כו, א). וכל הבטחות הנביאים לעתיד לבוא היו מתקיימות זה אלפים בשנים; ציון היתה אור לגויים, והעמים היו אומרים: "נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם" (זכריה ח, כג).

עתידי ישראל להתיישב בסביבות מקום הקבר של סדום ועמורה; והמאורע הזה הוא אזהרה גדולה להם: השפע והמותרות הם אויבי החירות - אם אין חיסון מפני סכנתם. ישראל לא יזכו בחירות ובעצמאות בשבתם בארץ הזאת, - אלא אם כן יתמסרו לתורה בכל מאודם. ארץ עשירה, "זבת חלב ודבש", מגדלת אוכלוסין חלשים; ורק כניעה לעול התורה היא ערובה לחירות ועצמאות. חותמת השלטון של התורה טבועה על החקלאות בארץ ישראל (כלאים); וחומרה יתרה נוהגת בעבודת הכרם, המייצגת את השפע והמותרות (כלאי הכרם, איסור הנאה). אזהרה גדולה בכל מקום ובכל זמן: אין שגשוג לישראל אלא על אדמת התורה; ישראל יאבד מבחינה טבעית וחברתית, אם יפרוק מעליו את עול התורה.

והיתה זו חויה גדולה לאברהם. חמשת המלכים נכנעו ועבדו את כדרלעומר; בסופו של דבר מרדו בו - ואין ספק

שהיו חזקים, שכן כדרלעומר נאלץ לצרף בעלי ברית כדי לחזור ולהכניע אותם - והם הובסו. ועתה עלה בידי אברהם, הוא לבדו עם אנשי ביתו, להכניע בעזרת ה' את מלך המלכים! אברהם חוזר וכובש את הארץ, פשוטו כמשמעו. הוא רודף את כדרלעומר, עורך מסע כמעט בכל הארץ - מחברון ועד דמשק - מגרש אותם ומשחרר את הארץ. הבטחת ה' מתגשמת לעיניו פשוטה כמשמעה: "לך אתננה".

וכך רואים גם הנביאים בחזונם: ארבע מלכיות כובשות את העולם, וגם ארץ ישראל נופלת בידיהם, - אך עם ישראל יתגבר על כולם, ובעזרת ה' הוא יגבור על העולם.